

Die totstandkoming van Suid-Afrika in breër Europese konteks geskets

Schoeman, Karel. 2008. Patrisiërs & prinse: die Europese samelewing en die stigting van 'n kolonie aan die Kaap, 1619-1715. Pretoria: Protea Boekhuis. 436 p. Prys: R300,00.
ISBN: 978-1-86919-157-3.

Resensent: A. Wessels
Departement Geskiedenis, Universiteit van die Vrystaat

Karel Schoeman (gebore 1939) is inderdaad een van Suid-Afrika se produktiefste en mees bekroonde skrywers – 'n besonder begaafde en kreatiewe persoon, en een van die min Afrikaanse outeurs wat

werklik nasionaal (en ook internasionaal) grootsheid verwerf het. Van hom het reeds talle romans (*By fakkellig* (1964), *Spiraal* (1968), *Na die geliefde land* (1972), *'n Ander land* (1984) en *Verliesfontein* (1998)), novelles, dramatekste en historiese werke verskyn. Onder laasgenoemde tel byvoorbeeld *Bloemfontein: die ontstaan van 'n stad, 1846-1946* (1980); *Bloemfontein in beeld, 1860-1910* (ca. 1987); *Early slavery at the Cape of Good Hope, 1652-1717* (2007) en die talle boeke in die *Vrijstatia*-reeks bronnepublikasies. Sy werk is reeds by talle geleenthede bekroon, onder meer met die Hertzogprys vir prosa (1970, 1986 en 1995), die Recht Malanprys vir nie-fiksie (1983 en 1998), en die SAUK-prys vir beste televisiedrama (1990). Hy ontvang ook 'n Staatspresidentstoekening, naamlik die Orde vir Voortreflike Diens (Silwer, 1999), asook 'n eredoktorsgraad van die Universiteit van Kaapstad (2000) en ook van die Universiteit van die Vrystaat (2004).

In *Patrisiërs & prinse: die Europese samelewing en die stigting van 'n kolonie aan die Kaap, 1619-1715*, beskryf Schoeman op voortreflike wyse die sewentiende-eeuse wêreld waarin Jan van Riebeeck en sy tydgenote in Europa grootgeword het – uiteraard met spesiale verwysing na Nederland. Hierdie wêreld vorm die agtergrond waarteen die Verenigde Oost-Indiesche Compagnie (VOC) in April 1652 'n verversingspos aan die Kaap de Goede Hoop gestig het. Hierdie boek is die eerste deel van 'n vyfdelige reeks oor die vroeë blanke vestiging aan die Kaap. Die titels van die hieropvolgende publikasies is *Handelsryk in die Ooste: die wêreld van die VOC, 1619-1688*; *Kolonie aan die Kaap: Jan van Riebeeck en die vestiging van die eerste blankes, 1652-1662*; *Burgers & amptenare: die vroeë ontwikkeling van die kolonie aan die Kaap, 1662-1679*; en *Here & boere: die kolonie aan die Kaap onder die Van der Stels, 1679-1712*.

In *Patrisiërs & prinse* word die geskiedenis as 't ware “van bo af” beskryf in terme van vername mense, dit wil sê die adellike burgers/vooraanstaande persone (patrisiërs) en die koninklikes (prinse) se rol en optrede. In die eerste twee hoofstukke van die boek (“Nederland: die opkoms van die Republiek (1619-1651)” en “Nederland: die opbloeï van die Republiek (1619-1651)”), asook in hoofstuk 4 (“Nederland: die hoogtepunt (1660-1698)”), word die opkoms en hoogbloeï van die Nederlandse Republiek bespreek. Die Frankryk van Lodewyk XIV kom in hoofstuk 3 (“Frankryk: die Sonkoning (1661-1715)”) aan die beurt, met die klem op die toenemende oorheersing van Europa deur die Franse kultuur. Besonder boeiend is die hoofstukke wat gewy word aan die opkoms van die hoë burger-

stand in Nederland (hoofstuk 5: “Nederland: die patrisiërs (1619-1698)”) en die versameldrif wat deur dié stand se welvaart en die kontak met Nederland se kolonies moontlik gemaak is (hoofstuk 6: “Nederland: die versamelaars (1619-1698)”). In die laaste twee hoofstukke wys Schoeman tereg daarop dat Europa in die sewentiende eeu nog besonder naby aan die Middeleeue gestaan het (hoofstuk 7: “Europa: die Middeleeuse erfenis (1619-1715)”) en bespreek hy die soms skokkend primitiewe lewenswyse wat maar geleidelik nader aan dié van die meer moderne tydvak beweeg het (hoofstuk 8: “Europa: die breukvlak (1619-1715)”).

Patrisiërs & prinse (asook die opvolgpublikasies) moet saam met Schoeman se tweedelige *Armosyn van die Kaap* gelees word. Trouens, hulle vul mekaar baie goed aan. Die Kaap staan steeds sentraal in *Patrisiërs & prinse*, maar Schoeman slaag meesterlik daarin om die eerste sowat 60 jaar van blanke vestiging aan die suidpunt van Afrika in die korrekte tydskonteks te plaas en dit in die eietydse ontwikkelings in Europa sowel as in die VOC se handelswêreld te anker.

Die boek bevat 28 toepaslike illustrasies wat die teks toelig, en die register (p. 416-436) stel die belangstellende leser, sowel as die ernstige navorser, in staat om die teks maklik te ontsluit. Soos al Schoeman se ander boeke oor die geskiedenis van Suid-Afrika en verwante sake, getuig *Patrisiërs & prinse* ook van uitstekende en diepgaande navorsing. Let in hierdie verband op die omvangryke bronnelys (p. 389-413) wat ’n groot verskeidenheid en tipe bronne bevat, asook die 2 205 eindnote (p. 333-388).

Die geskiedenis van Suid-Afrika begin nie in 1652 (of 1910, 1961 of 1994) nie. *Patrisiërs & prinse* verskaf waardevolle kultuurhistoriese agtergrond oor die tyd voor die Europese vestiging aan die Kaap die Goede Hoop vir almal wat in geskiedenis belangstel. Dit is belangrik dat alle Suid-Afrikaners, van alle rasse, sal kennis neem van die land se veelbewoë en komplekse geskiedenis, asook van die breër Europese en wêreldgeskiedenis waarteen dit begryp moet word. Daar word met groot verwagting uitgesien na die volgende aflewering in Schoeman se vyfdelige reeks publikasies oor die vroeë Kaapse vestigingsgeskiedenis. Die ideaal is dat, nadat al vyf boeke voltooi is, ’n samevattende Engelse weergawe gepubliseer sal word, sodat ook die nie-Afrikaanssprekende gemeenskappe van Karel Schoeman se betekenisvolle navorsingsbevindings en insigte kan kennis neem.